

Polski Uniwersytet Na Obczyźnie

Rok akademicki 2014-15

75-lecie PUNO

Tutaj bije serce Polski...

Laudacja na okoliczność

nadania tytułu

Doktora Honoris Causa

Profesor PUNO

Alicji Moskalowej

Od 1957 roku Alicja Moskalowa związała swoje losy z Wielką Brytanią, gdy przyjechała tutaj do chorej matki i została już na stałe. Wcześniej przeżyć musiała dramat wojenny swój i rodziców. Była jedynaczką, ojciec, dowódca Szkoły Podchorążych Rezerwy, poszedł na front i dostał się do niemieckiej niewoli, matka trafiła do więzienia, potem na Syberię i tułaczkę. Alicja oddana została do sierocińca. Ją również czekała tułaczka: Łuck, Brześć, Puławy i kolejne kroki edukacyjne, włącznie ze szkołą muzyczną, zwieńczone studiami filologii rosyjskiej na Uniwersytecie Warszawskim. Na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie w Londynie Alicja Moskalowa uzyskała magisterium ze sławistyki, a potem doktorat z filozofii w zakresie filologii polskiej. Rusycystka, sławistka, tłumaczka, historyk i teoretyk literatury, krytyk literacki, bibliotekoznawczyni, nauczyciel akademicki. Niemalże od początku swej pracy zawodowej łączyła świat angielskiej kultury z szerokimi kompetencjami w zakresie wiedzy i umiejętności dydaktycznych, które zdobyła studiując w Polsce i tutaj, na PUNO. Tak oto sformułowała we wspomnieniowym komentarzu swoje pierwsze kontakty z PUNO:

Na Uniwersytecie atmosfera była nadzwyczajna: wysoki poziom nauki, przedwojenni profesorowie, studenci - zdemobilizowani młodzi oficerowie, którzy chcieli się uczyć.

Alicja Moskalowa pracowała w bibliotekarstwie brytyjskim, zajmując się szkoleniem bibliotekarzy, była też wykładowcą literatury słowiańskiej w Ealling College of Further

Education w Londynie (obecnie University of West London). Wykładała literaturę i kulturę polską na Uniwersytecie Letnim Jana Pawła II w Rzymie. Wiele lat współpracowała z International Baccalaureate Organization w Genewie, z oddziałem Cardiff, jako dydaktyk i egzaminator z literatury polskiej i światowej. W Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie pełniła wiele funkcji, zawsze będąc aktywnym nauczycielem akademickim. Była Prodziekanem i Dziekanem Wydziału Humanistycznego, jest nim do dzisiaj, była też Prorektorem PUNO.

Profesor Moskalowa to wielka humanistka, która swą życiową misję realizuje od wielu lat kierując na PUNO Kursem Kultury Polskiej, tworząc jego kanon programowy i powierzając wykłady znanym akademickim profesjonalistom. Jako twórczyni jego różnorodnych programowych koncepcji kieruje się poczuciem akademickiej misji wprowadzania słuchaczy w ich rodzimą kulturową tradycję, oferując zarówno jej chronologicznie uporządkowaną prezentację, jak i uwzględniając bogactwo nowoczesnych i współcześnie rodzących się kodów kulturowych polskich w dialogu z innymi kulturami. Kurs Kultury Polskiej na PUNO stwarzał i czyni to do dziś, wielką szansę poznawania i utrwalania poczucia narodowej tożsamości, która zawsze w czasach najtrudniejszych kształtowała się i kształtuje przez kontakt z rodzimą kulturą i dzięki niej. To szansa kreowania dzisiaj nowego oblicza polskości, które tworzy młode pokolenie Polaków w Wielkiej Brytanii, czerpiąc z tradycji kulturowego przekazu i nierzadko tworząc nowe w treści i formie jego symboliczne kody. Dzięki Pani Profesor, Kurs Kultury Polskiej stał się intelektualną sceną poruszającą umysły i serca odbiorców, uformował się nieprzemijający fenomen otwartej, wszechnicowej edukacji na poziomie akademickim. Specyfikę audytoriów tworzą słuchacze Kursu reprezentujący już dziś różne pokolenia. Wielu z nich pamięta jeszcze wojenne dramaty, zesłania, tułaczkę i wreszcie odnalezienie w kraju osiedlenia, by spełniać się tutaj, na Wyspach, z różnym stopniem adaptacji do jego odmienności. Wielu z nich, a potwierdzają tę tezę toczoną właśnie na zajęciach Kursu Kultury Polskiej niezwykle ciekawe dyskursy, nosi w swych umysłach i sercach Polskę i tęsknotę za nią. Bo skoro „Ojczyzna” to - jak powiedziała Maria Janion - „słowa, obrazy i melodie”, to właśnie tutaj, na Kursie Kultury Polskiej, one i związana z nimi myśl i przeżycie, pozwalają i pozwalają dotąd odradzać się nieustannie w kodzie narodowej kultury. I te dokonania stanowią trwałe, niezniszczalny potencjał Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie, którego jakże ważnym współtwórcą jest od wielu, wielu lat profesor Alicja Moskalowa. I gdyby przywołać tu słowa Św. Jana Pawła II, który w swym „Spełnieniu Apokalipsis” rzekł: „A przecież nie cały umieram, to co we mnie niezniszczalne trwa”, to właśnie Seniorka PUNO, profesor Alicja, razem z Władzami Uczelni dba o niezniszczalność i nieśmiertelność tego potencjału.

Profesor Alicja Moskalowa jest wnikliwą znawczynią polskiej literatury emigracyjnej, którą niejednokrotnie poddawała analizie krytyczno-literackiej, dokonując jej filologicznych egzegez, nie gubiąc przy tym jej walorów estetycznych, którymi niejednokrotnie potrafi zafascynować czytelnika. Jej opracowaniom krytycznym, komentarzom, konferencyjnym referatom, eseistyce i felietonom drukowanym w polskiej prasie w Londynie i nie tylko, a także wykładom na Wydziale Humanistycznym PUNO i w brytyjskich szkołach i uczelniach zawdzięczamy utrwalenie bogactwa znaczeń tej literatury w czasach, kiedy powstawała i dzisiaj. Bez tej profesjonalnie przekazanej o niej wiedzy o ileż uboższa byłaby nasza rodzima kultura i jej percepcja.

To Alicja Moskalowa potrafiła np. dokonać analizy *autentyzmu* w poezji nieocenionego Jerzego Pietrkiewicza i dalej w ujęciu teoretyczno-literackim, w odkrywczy sposób pójść tym mało znanym wtedy, a nawet i dziś, tropem literackiej egzegezy dotyczącej przykładowo twórczości poetów międzywojnia. Na temat ten napisała obszernie opracowanie teoretyczno-literackie. To dzięki analizom tekstów literackich wybitnego ich twórcy, jakim był Jerzy Pietrkiewicz i trafiającego do odbiorcy opisu, poznajemy go, mówiąc słowami profesor Moskalowej - *jako nieustannie poszukującego prawdy życiowej poprzez prawdę artystyczną i nieustannie pozostającego autentystą*. Odbieramy go też jako pisarza brytyjskiego i w tej obcej mowie, jak pisze Moskalowa, jako „wirtuoza słowa”, który doszedł do wysokiej godności akademickiej pełniąc funkcje profesorskie na brytyjskich uczelniach, promując i budząc zainteresowanie polską literaturą. Badając twórczość Pietrkiewicza (sama przetłumaczyła na język polski dwie jego powieści) potrafi Autorka dokonać znakomitej analizy kształtowania się intelektualnej tożsamości człowieka otwartego na *INNEGO*, a także w tym *INNYM* odnajdującego siebie. Docenia i pięknie opisuje swoisty dialog kultur w jego pisarstwie, gdy twórca z ziemi dobrzyńskiej stając się pisarzem i profesorem angielskich uczelni, pielęgnuje w sobie polskość artystycznej i intelektualnej duchowości. Pietrkiewicz udowodnił, i tę drogę potwierdziła Alicja Moskalowa w swej literackiej krytyce dotyczącej jego dzieła, że sztuka nie ma granic, a SŁOWO potrafi uczynić twórcą darem dla wszystkich jego odbiorców.

Profesor Moskalowa komentowała i analizowała twórczość emigracyjnych autorów i ich dokonania również na łamach polskiej prasy, takich czasopism jak: „Gazeta Niedzielną”, „Tygodnik Polski”, „Pamiętnik Literacki” w Londynie, ale też „Paryska Kultura” czy wydawana w Polsce „Poezja”. Pisała także o pisarzach krajowych, a po noblowskim sukcesie Wisławy Szymborskiej, Profesor Moskalowa opublikowała w „Gazecie Niedzielnej” porywający artykuł, zatytułowany parafrazą fragmentu wiersza Szymborskiej „A jednak zakwitła różą”. Dokonała w nim wnikliwej analizy recepcji fraz Szymborskiej w Europie i

świecie, poświęcając także wiele miejsca innym, znanym polskim poetom. Jakże trafnie w swój wywód wplotła jego Autorka krótkie i precyzyjne omówienie referatu profesora Stanisława Barańczaka z Uniwersytetu Harwarda, zatytułowanego: „The most pressing questions are naive ones: the recent poetry of Wisława Szymborska”. W zaprezentowanej analizie Profesor Moskalowa omówiła mistrzowskie zastosowanie „naiwnego pytania” stawianego przez poetkę w jej wierszach, odnosząc się do koncepcji odbioru tekstów Szymborskiej przedstawionej przez Barańczaka w kontekstach głębokich sensów egzystencjalnych.

Sztuka i myśl ludzka nie mają granic... Wszędzie tam, gdzie pojawiała się SŁOWO, które tak w formie artystycznej czy lingwistycznej, w języku ojczystym, lub też w jego wersjach w językach obcych, i wchodzące w kulturowy i intelektualny dialog z INNYM SŁOWEM, było i jest obiektem twórczych zainteresowań Alicji Moskalowej. O nim i jego twórcach pisze, popularyzując polską kulturę, jej dialogi z innymi kulturami, troszcząc się szczególnie o polską literaturę emigracyjną i możliwości odsłaniania bogactwa jej znaczeń i wprowadzania w jej świat polskiego czytelnika znad Wisły i znad Tamizy. Tego dotyczą jej teksty krytyczno-literackie publikowane tutaj, w Londynie, wygłaszane na wielu znaczących konferencjach zagranicznych, budzące zainteresowanie badaczy literatury i kulturoznawców. To niezwykle cenny wkład, jaki wniosła i wnosi ich Autorka do empirycznych badań nad kulturą literacką polskiej emigracji, to nie do przecenienia wielka inspiracja dla kontynuacji tych badań przez młodych polskich i obcych literaturoznawców i kulturoznawców. Dzieło Alicji Moskalowej to część akademickiej tożsamości Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie, który dzięki takim osobowościom kontynuuje nieprzemijalny i niezbędny dla naszego trwania przekaz polskości w kulturze i nauce.

Gdy uczestniczyłam w sierpniu 1995 roku w Londynie w Kongresie Kultury Polskiej na Obczyźnie chłoniłam atmosferę i słowa tego szczególnego spotkania, poświęconego wielkiemu potencjałowi intelektualnemu i kulturalnemu polskiej emigracji. I dziś moja pamięć powraca do epizodu kongresowej fabuły, związanego z osobą profesor Alicji Moskalowej, która zakończyła swój referat słowami „*i dlatego właśnie słowa **Nasz Kraj** piszemy z dużej litery*”. Słowom tym towarzyszyła cisza i dopiero po chwili rozgrzmiały brawa - publiczność przeżywała ich sens, każdy z jej odbiorców zapewne inaczej, i właśnie w tym momencie zabiło dla wszystkich serce Polski. I bije do dziś... dzięki takim profesorom, jak Alicja Moskalowa...

Prof. Ewa Lewandowska-Tarasiuk

Londyn, 17/10/2014